

Вільгельм Ілліч Фушич (до 70-річчя від дня народження)

А.Г. НІКІТІН

У цьому році виповнюється 70 років з дня народження Вільгельма Ілліча Фушича – відомого вченого, засновника української школи групового аналізу. На жаль, невдовзі по цьому виповнюється також десята річниця його смерті. Доля розпорядилась так, що цей талановитий математик прожив лише шістдесят років, але за своє відносно коротке життя він встиг зробити у науці стільки, що цього вистачило б на великий науковий колектив чи навіть інститут. Досить згадати про дев'ять монографій та майже 350 наукових праць, що належать його перу, і великий загін учнів, серед яких 13 докторів та 47 кандидатів наук, які плідно працюють в університетах та науково-дослідницьких установах України і багатьох інших держав.

Вільгельм Ілліч Фушич народився 18 грудня 1936 року в селі Сільце Закарпатської області. Закінчив Ужгородський університет (1958) і аспірантуру Інституту математики (1963). У 1964 році захистив кандидатську, а у 1971 році – докторську дисертацію. Після закінчення аспірантури працював в Інституті математики НАН України, а з 1978 року по 1997 рік був завідувачем відділу прикладних досліджень цього ж інституту. У 1987 році обраний член-кореспондентом НАН України. У 1996 році, після повернення з закордонного відрядження, зробив свою останню доповідь на Вченій раді Інституту, присвяченій його 60-річчю. Невдовзі після цього він тяжко захворів і помер 7 квітня 1997 року. У 2001 році В.І. Фушича (по смертно) нагороджено Державною премією України в галузі науки і техніки. Зусиллями учнів створено інтернет-сторінку <http://www.imath.kiev.ua/~fushchych/>, присвячену пам'яті вчителя, на якій можна знайти його розширену біографію, список та електронні версії робіт, а також численні фотографії.

Дитинство його припало на роки, що були дуже важкими для нашої країни і особливо для Закарпаття, яке було об'єктом зазіхань відразу кількох держав і неодноразово переходило з одних рук у інші. Легко уявити, як непросто було в таких умовах дістати якісну середню освіту, а згодом вступити до університету та аспірантури, і кінець-кінцем досягти вершин світової науки. Але, мабуть, правдою

є те, що справжній талант здатний прокласти собі дорогу за будь-яких умов, і життя та творчість Вільгельма Ілліча є прекрасним прикладом цього.

Вагомі наукові досягнення Вільгельма Ілліча добре відомі науковій спільноті і неодноразово висвітлювалися у наукових журналах та монографіях. (Дивись, наприклад, збірник його вибраних праць, виданий у 2005 році.) Тому поруч з переліком деяких досягнень і коротким описом життєвого шляху Вільгельма Ілліча мені б хотілося згадати про його чисто людські якості, спогади про які назавжди залишилися в серцях його учнів. Спробую сказати тільки про головне, багато цікавого про цю людину можна знайти у цьому збірнику в розділі “Спогади”.

Відомо, що по-справжньому талановита людина часто обдарована всебічно. Поруч з видатними здібностями до науково-дослідницької роботи Вільгельм Ілліч мав спортивні таланти і з успіхом займався багатьма видами спорту. Серед них особливе місце займав футбол. У роки юності Вільгельму Іллічу довелося робити непростий вибір між футболом і математикою. Перемогла математика, але любов до футболу збереглася на все життя. Численним учням Вільгельма Ілліча доводилось час від часу здавати суворі іспити вчителю на футбольних майданчиках. Причому сам Вільгельм Ілліч виступав у ролі швидкого форварда таранного типу, з яким було тяжко впоратися навіть кільком (причому набагато молодшим!) захисникам.

Але безумовно головне місце у житті Вільгельма Ілліча займала наука. Він був великим трудівником, що віддав науці буквально все життя. І наука щиро віддячила йому, подарувавши світове визнання, відчуття змістовно і корисно прожитого життя, повагу і любов численних учнів.

Вільгельм Ілліч виховав багато науковців і викладачів. Навіть виходячи лише з кількісних показників, можна стверджувати, що він створив свою школу в науці. Він любив і вмів працювати з учнями, ставився до них як до рівноправних партнерів, які, можливо, є менше обізнаними, але безумовно здатні швидко навчитися. Причому вчитися доводилось під час роботи над конкретною і чітко сформульованою задачею, вчитися для того, щоб бути спроможним цю задачу розв'язати. А це, беззаперечно, найбільш ефективний шлях у навчанні, і більшість його учнів (багато з яких мали за собою освіту у провінційному ВУЗі і значно поступалися тим, хто мав диплом столичного університету) встигали захистити дисертації вчасно

або навіть достроково. У школі Фушича готувалися педагогічні кадри вищої кваліфікації для багатьох університетів країни. Його учні працюють у Києві, Полтаві, Житомирі, Вінниці, Миколаєві, Львові. Особливо відмітимо Полтаву, де в різний час працювали або працюють чотири доктори та п'ять кандидатів наук. Без перебільшення можна сказати, що провідні викладачі математики у полтавських університетах вийшли зі школи Фушича.

Хочеться сказати “на жаль”, але я утримаюсь від цих слів, помітна частина учнів Вільгельма Ілліча постійно працює за кордоном. А саме, п'ять докторів наук працюють у Польщі, два – у Сполучених Штатах Америки. Поруч з очевидними втратами для української науки і системи вищої освіти, цей факт має певні корисні аспекти: він є свідченням визнання високого рівня підготовки наших фахівців, які не втрачають зв'язків з київськими колегами і прямо чи опосередковано приймають участь у наших наукових дослідженнях.

Працюючи в Інституті математики, Вільгельм Ілліч організував відділ прикладних досліджень, який очолював до останніх хвилин свого життя. Цей відділ утворено у 1978 році рішенням Вченої ради Інституту математики як складову сектора прикладної математики.

Саме завдяки зусиллям Вільгельма Ілліча відділ досить швидко став загальноукраїнським центром з дослідження симетрії диференціальних рівнянь. Згодом цей центр отримав світове визнання, про що свідчать візити іноземних фахівців до Києва і численні запрошення співробітників відділу до закордонних наукових центрів, широке цитування робіт, виконаних у відділі, у провідних наукових журналах. Детальну інформацію про відділ, його співробітників та їх наукові результати можна знайти на інтернет-сторінці <http://www.imath.kiev.ua/~appmath/>.

У 1994 році Вільгельм Ілліч заснував міжнародний часопис *Journal of Nonlinear Mathematical Physics*, який швидко став відомим серед фахівців. Слід зауважити, що це був перший англomовний математичний журнал, що видавався в Україні. Журнал має непоганий індекс цитування і зараз видається закордоном.

В.І. Фушичем започатковано серію міжнародних конференцій *Симетрія в нелінійній математичній фізиці*. Ці конференції стали регулярними і проводяться у Києві кожні два роки (1995, 1997, 1999, 2001, 2003 і 2005 рр.). Популярність їх постійно зростає. У Шостій конференції в 2005 році взяли участь 286 учасників з 39 країн. Детальну інформацію про конференцію розміщено на інтернет-сторінці

<http://www.imath.kiev.ua/~appmath/conf.html>. Ці конференції є ще одним свідченням високого наукового авторитету В.І. Фущича у світі. Багато учасників конференцій пам'ятають Вільгельма Ілліча чи знають його роботи.

Вільгельм Ілліч передчасно залишив нас, але його ідеї, його доробки, його справи залишаються з нами. Одним з доказів цього є вихід збірника праць, присвячених його пам'яті, який Ви тримаєте в руках.